

АКТУАЛІЗАЦІЯ ПИТАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ ОСВІТНЬОЇ ТРАЄКТОРІЇ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА В КОНТЕКСТІ ЦИВІЛІЗАЦІЙНИХ ОСВІТНІХ ТЕНДЕНЦІЙ І СУЧАСНОЇ ПЕДАГОГІКИ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Людмила Колоніна

Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького

Анотація:

У статті розглянуто підходи до вивчення питання формування індивідуальної освітньої траєкторії, зокрема майбутнього вчителя музичного мистецтва, у контексті освітніх цивілізаційних тенденцій. Акцентовано на нормативних документах, що актуалізують питання індивідуальної освітньої траєкторії, а також на сучасних наукових дослідженнях, у яких висвітлюються окремі аспекти індивідуалізації професійної освіти. Наведено статистичні дані, що констатують факт фрагментарного й несистемного впровадження особистісно-орієнтованої освіти в організаційно-навчальний процес професійної підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва. Обґрунтовано необхідність введення індивідуальної освітньої траєкторії в музичну освіту.

Ключові слова:

особистісно-орієнтоване навчання; студентоцентризований підхід; індивідуалізація; індивідуальна освітня траєкторія.

Анотация:

Колонина Людмила. Актуализация вопроса индивидуальной образовательной траектории будущего учителя музыкального искусства в контексте цивилизационных образовательных тенденций и современной педагогики высшего образования. В статье рассмотрены подходы к изучению вопроса формирования индивидуальной образовательной траектории, в частности будущего учителя музыкального искусства, в контексте образовательных цивилизационных тенденций. Акцентировано внимание на нормативных документах, которые актуализируют вопрос индивидуальной образовательной траектории, а также на современных научных исследованиях, рассматривающих отдельные аспекты индивидуализации профессионального образования. Представлены статистические данные, констатирующие факт фрагментарного и несистемного внедрения личностно-ориентированного образования в организационно-учебный процесс профессиональной подготовки будущего учителя музыкального искусства. Обоснована необходимость введения индивидуальной траектории в музыкальное образование.

Ключевые слова:

личностно-ориентированное студентоцентризованный индивидуализация; образовательная траектория.

Resume:

Kolonina Liudmyla. Actualization of the issue of individual educational trajectory of the future teacher of music art in the context of civilizational educational trends and the higher education of modern pedagogics. The article deals with the approaches to studying the formation of an individual educational trajectory, in particular the one of the future teacher of musical art in the context of educational civilization tendencies. The author focuses on normative documents which actualize the questions of the individual educational trajectory. It also attracts attention to modern scientific research, which highlights some aspects of the individualization of vocational education. The statistical data, which indicate the fact of the fragmentary and non-systematic introduction of personality-oriented education in the organizational and educational process of professional training of the future teacher of musical art, is provided. The author substantiates the need to introduce an individual educational trajectory in musical education.

Key words:

person-oriented learning; student-centered approach; individualization; individual educational trajectory.

Постановка проблеми. Вища освіта є невіддільним чинником соціально-економічного й культурного розвитку країни. Сучасний соціум очікує якісно підготовлених, конкурентоспроможних у європейському просторі фахівців, які швидко адаптувались би до змін у всіх сферах життя та діяльності. Однією з актуальних і перспективних форм задоволення цієї потреби в системі вищої освіти є її культуровідповідність, варіативність, транспарентність. Це передбачає створення дієвої освітньої системи, спрямованої на задоволення індивідуальних і суспільних запитів. Дослідження цього питання спонукає науковців до активного пошуку освітніх моделей і технологій, що створюватимуть сприятливі умови для формування професійно-компетентної особистості, сприятимуть загальному розвитку її індивідуальних якостей і забезпечуватимуть ефективний педагогічний вплив на неї.

Високий професіоналізм майбутніх фахівців залежить від рівня їхньої професійної

підготовки, а також від ступня задоволеності їхніх індивідуальних потреб та інтересів у площині майбутньої професійної діяльності. Отже, розв'язання питання формування професіоналізму майбутніх фахівців залежить від пошуку оптимальних форм, методів і змісту професійної підготовки, які враховували б їхні особистісні інтереси. Тому перед викладачем у процесі фахової підготовки майбутнього фахівця постає завдання корегування напряму, змісту та форм його навчання, створення сприятливих умов для набуття ним навичок самостійної навчальної діяльності з тим, щоб він свідомо прагнув здобути необхідні знання й безперервно підвищував рівень своєї професійної кваліфікації та загальної культури. Реалізація такого підходу до навчання передбачає побудову самого освітнього процесу на засадах індивідуалізації та створення індивідуальних освітніх траєкторій.

Актуальним завданням у рамках індивідуалізації освіти є педагогічне

проектування навчальної діяльності в професійній підготовці фахівців музичного мистецтва. Це зумовлено тим, що професія вчителя музичного мистецтва базується на спеціалізованих навчальних дисциплінах, у змісті яких повинні враховуватись індивідуальні особливості самовизначення, самореалізації й уподобання кожного майбутнього спеціаліста. Крім того, зважаючи на той факт, що до вищих навчальних закладів приходять студенти з різним вихідним рівнем фахової підготовки (музичні школи, музичні коледжі й музичні училища), зовсім недоцільно, на нашу думку, проводити процес навчання за єдиним навчальним планом.

Розробка й реалізація індивідуальної освітньої траєкторії студентів є сьогодні актуальним питанням державно-нормативного (Закон України «Про вищу освіту», Глосарій сучасної освіти, Рамкова програма «Освіта – 2030»), загальнонаукового та організаційно-освітнього (вибіркові дисципліни й надання можливості вибору додаткової спеціалізації у ВНЗ) рівнів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У Загальній декларації Генеральної Асамблеї ООН щодо прав людини (1948 р., ст. 26) зазначено, що вища освіта повинна бути доступною для всіх на основі здібностей кожного й спрямована на всебічний розвиток людської особистості [8]. У нормативних документах останніх років також наголошується на актуалізації особистісно-орієнтованої освіти. Так, наприклад, у Рамковій програмі дій «Освіта – 2030» підкреслюється, що «вкрай важливо посилити й урізноманітнити можливості навчання, використовуючи цілий ряд методів освіти й професійної підготовки з тим, щоб молодь і дорослі могли здобувати відповідні знання, набувати навичок і компетентностей для гідної праці та життя» [15]. У Державній національній програмі «Освіта» (Україна XXI століття) також наголошено на тому, що «...стратегічними завданнями й шляхами реформування змісту освіти є відбір і структурування навчально-виховного матеріалу на засадах диференціації та інтеграції, забезпечення альтернативних можливостей для здобуття освіти, відповідно до індивідуальних потреб і здібностей» [5]. Зазначені стратегічні ідеї в галузі освіти вимагають актуалізації переходу навчального процесу на особистісно-орієнтований рівень.

На державному рівні зародком упровадження індивідуалізації навчання є введення в освітній процес унікальних, інноваційних, креативних елементів, які дають змогу студентіві «створювати себе» в майбутній професійній діяльності. Вони надають право особисто

обирати фахові предмети в межах власної фахової підготовки, у такий спосіб закладаючи власний індивідуальний план розвитку. Основа таких можливостей криється в нормативно-правових документах, таких як: Закон «Про вищу освіту» (ст. 19 від 05.09.2017 р.), у якому зазначається, що «...на основі навчального плану у визначеному закладом вищої освіти порядку розробляються й затверджуються індивідуальні навчальні плани студентів, що мають містити, зокрема й обрані здобувачами вищої освіти навчальні дисципліни» [7]. А також (у пункті 5 III розділу) наголошується, що «...заклад вищої освіти в межах ліцензованої спеціальності може впроваджувати спеціалізації, перелік яких визначається закладом вищої освіти». Така ж настанова прописана й у Глосарії сучасної освіти (від 2014 р.), у якому йдеться про «...освітньо-кваліфікаційні програми підготовки з урахуванням індивідуальних потреб студентів, ... про можливість індивідуального вибору модулів (дисциплін)...» [2]. Ці документи свідчать про те, що на державно-нормативному рівні професійна освіта має відповідати європейським цивілізаційним стандартам і локалізує питання для створення надалі сприятливих умов для їх упровадження на загальнонауковому рівні й рівні реалізації у вищих навчальних закладах.

Теоретичні положення щодо вікових особливостей та індивідуальних можливостей, а також потреби в акмеології, соціології, психології, педагогіки та культурології висвітлено в працях таких учених, як Л. Андрощук, М. Бахтін, І. Вохмяніна, Ф. Дістервег, І. Дорохіна, В. Зінченко, Я. Каменський, Ж. Ковалів, І. Колесникова, Я. Коломінський, Е. Крюкова, Н. Кузьміна, А. Маркова, Н. Масюкова, Д. Ушинський, М. Хайдеггер, М. Шелер та інші. Різні аспекти проблеми індивідуалізації навчального процесу в межах когнітивної й особистісно-зорієнтованої парадигм розкрито в дослідженнях Н. Алексєєва, Ю. Бабанського, І. Беха, Є. Бондаревської, А. Бударного, А. Воронцова, Н. Гузій, І. Зязюна, А. Кирсанова, Т. Ковальової, М. Махмутова, С. Подмазіна, Е. Рабунського, Н. Рибалкіної, Н. Сегеди, В. Серикова, С. Сисоєвої, Б. Теплової, О. Тубельського, І. Унта, А. Хуторського, М. Чобітька, І. Якиманської, Є. Ямбург та інших. Сутність і будову різних індивідуальних маршрутів і траєкторій як на рівні школи, так і частково різних спеціальностей на рівні ЗВО розглядали Н. Алексєєв, Л. Байбородова, В. Безрукова, В. Беспалько, С. Воробйова, В. Гузєєв, Н. Зверева, І. Колесникова, Т. Коростіянець, М. Кузнецов, Г. Кулешова, С. Кульневич, В. Лоренц, А. Маскаєва,

А. Плигін, Т. Руденко, Л. Соколова, Е. Суханова, А. Тряпціна, А. Хуторський та інші.

Велика кількість праць і нормативно-правові документи демонструють відновлення наукового інтересу до проблеми індивідуалізації професійного навчання, зокрема й у галузі педагогіки мистецтва. Ми з'ясували, що окремі аспекти питання індивідуалізації професійної освіти висвітлено в галузі природно-математичних і гуманітарних дисциплін; у галузі ж музичного мистецтва індивідуалізація залишається в межах форм вивчення фахових дисциплін.

Формулювання цілей статті. Мета статті – висвітлити стан вивчення питання щодо формування індивідуальної освітньої траєкторії майбутнього вчителя музичного мистецтва в контексті освітніх цивілізаційних тенденцій і сучасної педагогіки вищої освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження. Проблема індивідуального підходу була порушена ще за часів Конфуція. Але тогочасні педагоги робили акцент лише на необхідності доступної освіти для всіх дітей, незалежно від їхніх індивідуальних особливостей. Альтернативу такому розумінню індивідуального підходу до учнів запропонував Я. Коменський, обґрунтувавши доцільність розподілу учнів залежно від здібностей. Учений розглядав індивідуальний підхід до навчання як засіб просування кожного учня вперед, на новий рівень розвитку. Теоретичні підвалини проблеми індивідуального підходу в навчанні заклав К. Ушинський. Саме йому належить актуальна й дотепер ідея реалізації індивідуального підходу в умовах колективної роботи. Для кращої організації навчання педагог пропонував об'єднати дітей з подібними здібностями в невеликі групи, що було своєрідним прототипом сучасного диференційованого навчання.

На необхідності розвитку індивідуальності особистості пізніше наголошувала Н. Крупська, вказуючи на те, що «потрібно індивідуалізувати завдання, урахувати прогалини, наявні в знаннях учня, а також суму його знань і навичок...». А. Макаренко також уважав, що педагог повинен постійно вносити корективи в комплекс виховних заходів, відповідно до індивідуальних особливостей дитини. Констатувати ідею зміни у виховній парадигмі можна в літературно-дидактичній спадщині В. Сухомлинського, де простежується переорієнтація з домінанти колективного виховання на особистісно-орієнтовану виховну концепцію. «Відкрити в кожній особистості ту грань, за вмілої обробки якої, образно висловлюючись, людина заграє, як грає, міниться самоцвіт, – у цьому полягає

найважливіше завдання виховання. Від умілого, творчого розв'язання цього завдання залежить усебічний розвиток людини, розквіт її величі, гідності, зміцнення її внутрішніх і духовних сил». Концептуальні ідеї, закладені в історії педагогічного знання, стали відправними точками, де зародився науковий інтерес до питання індивідуалізації навчання на організаційно-освітньому рівні [6].

Позиції особистісно-орієнтованого навчання в сучасному освітньо-виховному процесі висвітлено в працях І. Зязюна, який, розглядаючи елементи педагогічної майстерності в її гуманістичній спрямованості, вказував на необхідність бачити особистість, відчувати її, розуміти й допомагати їй. Тому метою особистісно-орієнтованої освіти вчений уважав прагнення не стільки сформуванню й навіть не виховати, скільки знайти, підтримати людину в людині, заклати в ній механізм самореалізації особистості [13]. С. Сисоєва вбачає найважливіше завдання всіх світових освітніх систем у забезпеченні творчого розвитку особистості й визнає одним з головних напрямів гуманізації освіти спрямування навчального процесу на формування, розвиток і саморозвиток суб'єктів педагогічної взаємодії [18]. Н. Гузій акцентує на тому, що пріоритетом сучасної освітньої політики в європейському науково-освітньому просторі є особистісна орієнтація, яка вимагає розширення індивідуальної свободи, активізації творчих, суб'єктних можливостей [5]. Н. Сеґеда актуалізує питання вивчення індивідуальності, звернене до духовного світу людини, особистісних цінностей, смислів життя й створення для неї умов опанування механізму саморозвитку й самореалізації на різних етапах і в різних сферах її життєдіяльності: «...індивідуально-професійний ресурс як механізм професійного зростання не виникає раптово: його інтегративна структура вимагає постійної рефлексії та планування, що залежать від динаміки як цінностей професійної педагогічної культури, так і аксіосфери особистості, її професійних цілей, ідеалів і потреб виявлення творчого потенціалу в професійній діяльності, мотивів професійного становлення й розвитку, тобто тих параметрів, які складають аксіосферу професійного зростання особистості викладача» [16; 17].

Подальшою визначальною ланкою в напрямі реалізації особистісно-орієнтованого навчання стало впровадження в навчальні плани вибіркового дисциплін. В університетах України зародки такого напрямку можна виявити вже в 30-40-х роках минулого століття, коли в усіх університетах країни було затверджено однотипні навчальні плани, у яких

передбачались курси за вибором. І лише в середині ХХ століття Карл Роджерс упровадив концепцію, засновану на принципі, відповідно до якого студент бере активну участь у формуванні своєї освітньої траєкторії, обираючи, що вчити і як вчити. Викладач при цьому має виконувати функцію провідника знань. У європейських університетах таке навчання досить активно розвивалось протягом 90-х років ХХ ст., а в 2009 році воно знайшло своє відображення в Лювєнському комюніке, ставши відтоді одним з наріжних каменів Болонського процесу. Для українських університетів практика вибіркових дисциплін стала чинною разом з Законом «Про вищу освіту» (2014), який гарантував українським студентам право самостійно обирати щонайменше 25% обсягу освітньої програми. На початку 2015 року Міносвіти звернулось до університетів з рекомендаціями щодо організації освітнього процесу й нагадало, зокрема, і про цей обов'язок університетів [1; 6].

Однак, незважаючи на нормативно-правову базу, наявні елементи індивідуалізованого навчання й рівень фундаментальних праць з питань особистісно-орієнтованого навчання, у яких аналізується поняття «індивідуальна траєкторія», її сутність, компоненти й розроблені структурно-функціональні моделі, ми не виявили праць, присвячених педагогічному проектуванню освітньої траєкторії навчальної діяльності саме фахівців музичного мистецтва. Лише в дослідженні І. Вохмяніної «Формування індивідуального стилю педагогічної діяльності майбутнього вчителя музики» (2009) наводиться узагальнена характеристика психологічних особливостей людини, що формуються і виявляються в її діяльності, зокрема музичній. Тому в рамках особистісно-орієнтованого напряму освіти завдання розроблення процесу й механізму проектування індивідуальної траєкторії майбутніх учителів музичного мистецтва залишається актуальним.

Сучасна освітня практика професійної підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва в Україні демонструє певні можливості реалізації індивідуального підходу, зокрема в наданні вибору певної додаткової спеціалізації. Сьогодні в інтернет-просторі України ми зафіксували портали 47 закладів вищої освіти, у яких функціонують кафедри педагогіки. 35 з них (74%) мають інститути чи кафедри з мистецьких або музичних дисциплін. Кафедр, які надають можливість здобути освітньо-кваліфікаційний рівень «бакалавр» зі спеціальності 01 Освіта. 014.13 Середня освіта (Музичне мистецтво), – лише 18 (38%). І тільки 6 закладів вищої освіти (12,8%) надають

можливість додаткової спеціалізації (Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова; Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського; Мелітопольський державний педагогічний університет імені Б. Хмельницького; Бердянський державний педагогічний університет; Уманський державний педагогічний університет імені П. Тичини; Кіровоградський державний педагогічний університет імені В. Винниченка) [14].

Наведені статистичні дані підтверджують факт недостатнього застосування актуалізації в професійній підготовці майбутнього вчителя музичного мистецтва у формі надання можливості вибору спеціалізації і вказують лише на фрагментарне й несистемне впровадження особистісно-орієнтованої освіти.

Отже, названі організаційні заходи лише частково індивідуалізують освіту, надаючи студенту можливість задовольнити свої особистісні запити в мистецькій освіті на законодавчому й загальнонауковому рівнях в організаційно-навчальному процесі. Однак ми не виявили фундаментального або прикладного наукового дослідження, у якому була б порушена проблема формування індивідуальної освітньої траєкторії майбутніх учителів музичного мистецтва.

Висновки. Висвітлені підходи до вивчення питання формування індивідуальної освітньої траєкторії майбутнього вчителя музичного мистецтва в контексті освітніх цивілізаційних тенденцій і педагогіки вищої освіти демонструють проблематичний стан порушеного питання й дають змогу виявити в ньому такі протиріччя:

– між потребою ринку праці в підготовці кваліфікаційно-орієнтованих фахівців і недостатньою розробленістю шляхів і механізмів розгортання фрагментарної індивідуалізації в підготовці майбутніх учителів музичного мистецтва;

– між необхідністю розвитку професійного самовизначення й самовираження, заснованого на особистісних інтересах, мотиваціях, психодинамічних характеристиках і здібностях і недостатньою розробленістю загальнотеоретичних, методичних засад цього процесу в межах професійної підготовки;

– між можливістю вибору майбутніми вчителями музичного мистецтва власної траєкторії навчання (за наявності її базової та варіативної частин) і недостатньою можливістю вибору змісту, форм і засобів набуття професійно необхідних знань, навичок і рефлексивних умінь.

Окреслені протиріччя актуалізують необхідність наукової рефлексії проблеми теоретичного обґрунтування педагогічної

організації індивідуальної освітньої траєкторії в межах професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва.

Список використаних джерел

1. Вибір без вибору: моніторинг вибіркового курсів у державних вишах [Електронний ресурс] / Аналітичний центр CEDOS. – URL: <http://www.cedos.org.ua/uk/osvita/vybir-bezvyboru-monitoring-vybirkovykh-kursiv-uderzhavnykh-vyshakh>.
2. Глоссарий современного образования / сост.: Астахова В. И. и др.; под общ. ред. Е. Ю. Усик; Нар. укр. акад. – [2-е изд., перераб. и доп.]. – Харьков: Изд-во НУА, 2014. – 532 с.
3. Гончарова Е. В. Организация индивидуальной образовательной траектории обучения бакалавров / Е. В. Гончаров, Р. М. Чумичева // Вестник Нижневартковского государственного гуманитарного университета. – 2012. – № 2. – С. 3–11.
4. Гузій Н. В. Людиновимірність методологічної бази педагогічного професіоналізму як запорука успішної розбудови особистісно-зорієнтованої освіти / Н. В. Гузій // Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету. Серія: Педагогіка. – 2013. – № 2(11). – С. 53–60.
5. Державна Національна Програма «Освіта: Україна XXI століття» (грудень 1992 р.).
6. Енциклопедія освіти / Гол. ред. В. Г. Кремень. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – 1038 с.
7. Закон України «Про вищу освіту» від 05.09.2017р. (ст. 19).
8. Загальна декларація прав людини, прийнята і проголошена резолюцією 217 А (III) Генеральної Асамблеї ООН від 10 грудня 1948 року.
9. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека освітньої політики / під заг. ред. О. В. Овчарук. – К.: «К.І.С.», 2004. – 112 с.
10. Митина Л. М. Психология труда и профессионального развития учителя: учеб. пособие для студ. выс. пед. учеб. заведений / Л. М. Митина. – М.: ИЦ «Академия», 2004. – 320 с.
11. Основні засади розвитку вищої освіти України в контексті Болонського процесу (документи і матеріали 2003-2004 рр.) / автор. кол.: М. Ф. Степко, Я. Я. Боллобаш, В. Д. Шинкарук, В. В. Грубінко та ін.; за ред. В. Г. Кременя. – Тернопіль: Вид-во ТДПУ імені В. Гнатюка, 2004. – 147 с.
12. Педагогіка вищої школи: підручник / В. П. Андрущенко, І. Д. Бех, І. С. Волощук та ін.; за ред. В. Г. Кременя; АПН України, Інститут вищої освіти. – К.: Педагогічна думка, 2009. – 256 с.
13. Педагогічна майстерність: підручник / І. А. Зязюн, Л. В. Крамушенко, І. Ф. Кривонос та ін.; За ред. І. А. Зязюна. – 2-ге вид. допов. і переробл. – К.: Вища пік., 2004. – 422 с.
14. Перелік закладів вищої освіти в Україні [Електронний ресурс]. — URL: [http://catalog.kharkiv.edu/BrowseByType/7/;](http://catalog.kharkiv.edu/BrowseByType/7/) [https://vuz.online.ua/range/24/;](https://vuz.online.ua/range/24/) <https://ru.osvita.ua/vnz/guide/search-17-47-0-123-50-0.html>.
15. Рамкова програма дій «Освіта – 2030» (з 4 листопада 2015 р.)
16. Сегада Н. А. Професійний розвиток педагога-музиканта: теорія та методика: навчальний посібник / Н. А. Сегада. – К.: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2012. – 184 с.
17. Сегада Н. А. Акмеологічний дискурс аксіосфери професійного зростання педагога / Н. А. Сегада // Педагогічна освіта: теорія і практика: збірник наукових

References

1. Choice without choice: monitoring of selected courses at state universities. SEDOS Analytical Center. Retrieved from: <http://www.cedos.org.ua/uk/osvita/vybir-bezvyboru-monitoring-vybirkovykh-kursiv-uderzhavnykh-vyshakh>. [in Ukrainian]
2. Astakhova, V. I. (2014). *Glossary of Modern Education. 2nd edition*. Kharkiv: NUA Publishing House. [in Ukrainian]
3. Goncharova, Ye. V., Chumicheva, R. M. (2012). Organization of an individual educational trajectory of training bachelors. *Vestnik Nizhnevartovskogo gosudarstvennogo gumanitarnogo universiteta*, 2, 3–11. [in Russian]
4. Huzii, N. V. (2013). Human dimension of methodological base of pedagogical professionalism as a guarantee of successful development of personal-oriented education. *Naukovyi visnyk Melitopolskoho derzhavnoho pedahohichnoho universyteta. Serii: Pedahohika*, 2 (11), 53–60. [in Ukrainian]
5. National State Program "Education: Ukraine XX Century" (December 1992). [in Ukrainian]
6. Kremen', V. H., ed. (2008). *Encyclopedia of Education*. Kyiv: Yuricom Inter. [in Ukrainian]
7. Law of Ukraine "On Higher Education" (Art. 19 of 05.09.2017) [in Ukrainian]
8. The Universal Declaration of Human Rights adopted and proclaimed by resolution 217 A (III) of the General Assembly of the United Nations of December 10, 1948. [in Ukrainian]
9. Ovcharuk, O. V., ed. (2004). *Competency Approach in Modern Education: World Experience and Ukrainian Perspectives: Library of Educational Policy*. Kyiv: "K.I.S.". [in Ukrainian]
10. Mitina, L. M. (2004). *Psychology of labor and professional development of a teacher: a study guide*. Moscow: Publishing. Center "Akademia". [in Russian]
11. Stepko, M. F., Boliubash, Y. Y., Shynkaruk, V. D. et al (2004). *Basic principles of the development of higher education in Ukraine in the context of the Bologna Process (documents and materials 2003-2004)*. Ed. by V. H. Kremen'. Ternopil: Vyd-vo TDPU imeni V. Hnatiuka. [in Ukrainian]
12. Andrushchenko, V. P., Bekh, I. D., Voloshchuk, I. S. et al (2009). *Pedagogics of the high school: a textbook*. Kyiv: Pedahohichna dumka. [in Ukrainian]
13. Ziazun, I. A., Kramushchenko, L. V., Kryvonos, I. F. (2004). *Pedagogical Skills: Textbook*. Kyiv. [in Ukrainian]
14. List of higher education institutions in Ukraine. Retrieved from: <http://catalog.kharkiv.edu/BrowseByType/7/> <https://vuz.online.ua/range/24/> <https://ru.osvita.ua/vnz/guide/search-17-47-0-123-50-0.html> [in Ukrainian]
15. Framework program of action "Education – 2030" (from November 4, 2015) [in Ukrainian]
16. Sehada, N. A. (2012). *Professional development of a teacher-musician: theory and methodology: tutorial*. Kyiv: NPU imeni M. P. Drahomanova. [in Ukrainian]
17. Sehada, N. A. (2017). *Acmeological discourse of the axisosphere of the professional growth of the teacher*. In: Pedagogical Education: Theory and Practice: Collection of scientific works. Issue 23. Part 1. Kamyanets-Podilsky. [in Ukrainian]
18. Sysoieva, S. O. (2006). *Fundamentals of Pedagogical Creativity: Textbook*. Kyiv: Milenium. [in Ukrainian]
19. Unt, I. (1990). *Individualization and differentiation of*

- праць / Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка; Інститут педагогіки НАПН України; гол. ред. Лабунець В. М. – 2017. – Вип. 23. – Ч. 1. – Кам'янець-Подільський, 2017. – 284 с.
18. Сисоева С. О. Основи педагогічної творчості: підручник / С. О. Сисоева. – К.: Міленіум, 2006. – 344 с.
19. Унт И. Индивидуализация и дифференциация обучения / И. Унт. – М.: Педагогика, 1990. – 192 с.
20. Учебное пособие / под общ. ред. А. А. Деркача. – М.: Изд-во РАГС, 2006. – 108 с.
- education. Moscow: Pedagogika. [in Russian]*
20. Derkach, A. A., ed. (2006). *Textbook*. Moscow: Publishing RAGS. [in Russian]

Рецензент: Сегеда Н.А., д.пед.н., професор

Відомості про автора:

Колоніна Людмила Геннадіївна
minx_77@mail.ru
Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького
вул. Гетьманська, 20, м. Мелітополь,
Запорізька обл., 72312, Україна

doi: 10.7905/nvmdpu.v0i19.2396

*Матеріал надійшов до редакції 29. 11. 2017 р.
Прийнято до друку 19. 12. 2017 р.*

Information about the author:

Kolonina Liudmyla Hennadiivna
minx_77@mail.ru
Bohdan Khmelnytsky Melitopol
State Pedagogical University
20 Hetmans'ka St., Melitopol,
Zaporizhia region, 72312, Ukraine

doi: 10.7905/nvmdpu.v0i19.2396

*Received at the editorial office 29. 11. 2017.
Accepted for publishing 19. 12. 2017.*